

Bevezető az Oktatás a jogban – jog az oktatásban című rovathoz

Rónay Zoltán*

Az inter- (esetenként a multi-) diszciplinaritás a posztmodern tudomány jellemzője. Azaz a korábbi éles határok az egyes tudományterületek között elmosódnak, együttműködések, közös, az egyes diszciplínákon átívelő kutatások indulnak meg, a képzés nem korlátozódik egyetlen szűk értelemben vett tudományágra. Így van ez a neveléstudomány (a pedagógia) területén is. A pszichológiával való szoros kapcsolata magától értetődik, akár csak az együttműködés a szociológiával és a fogyatékoságtudománnyal. Ha a tanárképzés területére gondolunk, egyértelműen látható az egyes szaktárgyak mögött elterülő diszciplínákhoz fűződő kapcsolat is. Talán nem tévedünk nagyot, ha feltételezzük, hogy a neveléstudomány interdiszciplináris „partnereire” gondolva, keveseknek jut elsők között eszébe a jogtudomány. Ha a jog és a nevelés, a jog és a pedagógia kapcsolatára gondolunk, leginkább a jog szabályozó funkciója ötlük fel. Egyrészt a jog vitathatatlanul kereteket szab (néha mondhatni túlszabályozva) az oktatási-képzési és tudományos tevékenységeknek, így ebben a funkcióban jelenik meg a neveléstudomány és a pedagógusképzés összefüggésében is. Másrészt, mint általában a hivatásrendek esetében, a jog a hivatás gyakorlásának feltételeit, szabályait, intézményrendszerét, annak – és az azt alkotó egyes egységeknek – a szervezetét, működési rendjét is megállapítja. Túlzott leegyszerűsítés lenne azonban e két diszciplína kapcsolatát csupán a jogi norma és a szabályozás tárgya viszonyára szűkíteni. A jog ennél sokkal jelentősebb, sokkal inkább tartalmi szerepet tölt be – elsősorban a tanárképzésben. Másfelől nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a jog maga is oktatás tárgya. Ezáltal a neveléstudomány eszköztára is megjelenik a jogászképzésben, de legalábbis megjelenésének létjogosultsága vitathatatlan. Mindazonáltal ezidáig ez a kapcsolat nem vált magától értetődővé, a két diszciplína viszonyát Magyarországon a közelmúltig inkább a csendes egymás mellett élés jellemezte (vö. Bíró, 1998).

Ezért is üdvözlendő a Neveléstudomány folyóirat kezdeményezése, amely lehetőséget teremt jogi megközelítésű írások megjelenésének, az oktatás és a jog viszonyát állítva „Fókuszba”. A tanulmányok további különlegessége, hogy valamennyi szerzője jogász (jogtudós) – ilyen volumenű neveléstudományi megjelenésre talán még nem volt hazai példa. Így remélhetjük, hogy a Neveléstudomány jelen száma egyúttal az interdiszciplináris együttműködés kiteljesedésének megalapozása is. Fontos hangsúlyozni, hogy a szerzők összetétele nem jelenti azt, hogy a kérdéskör áttekintése kizárólag a jog irányából valósul meg. Ezt fejezi ki az aktuális „Fókusz” rovat címe: *Oktatás a jogban – jog az oktatásban*.

A rovat három irányból, összesen négy tanulmányban járja körül a témát. *Bárány V. Fanny* írása (*Az oktatás jogi környezete – Az oktatáshoz való jog érvényesülése*) Magyarország oktatása állami szabályozásának terjedelméről és kereteiről készített áttekintést kínálja, amely az oktatáshoz kapcsolódó emberi jogok nemzetközi fejlődésének, valamint a külföldi alkotmányfejlődés egyes példáinak bemutatásán keresztül világítja meg azt a tudományosan kimunkált viszonyítási keretrendszert, amelyben a hazai szabályozás fejlődése és jelenlegi helyzete értékelhető. Az írás átfogja a hazai oktatási rendszer teljes vertikumát (köznevelés, felsőoktatás, szakképzés) az állam „tevési” valamint „tartózkodási-tűrés” kötelezettsége dichotómiájára támaszkodva.

Pusa Nastase tanulmánya (*Institutional perspectives on lifelong learning: Evidence from Romania and Hungary*) a normatív keretet tágabb perspektívában, uniós szintű és nemzetközi összehasonlító vizsgálatban mutatja be a magyar és román szabályozás és aktuális problémák komparatív elemzésével. Minthogy a felsőoktatási intézmények alapjogi szinten deklarált autonómiával rendelkeznek, (ön)szabályozási szabadságfokuk más oktatási

* ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, PhD, egyetemi docens, e-mail: ronay.zoltan@ppk.elte.hu

intézményekhez képest jelentősen magasabb szintű, ugyanakkor annak mértékében meghatározóak egy adott állam alkotmányos garanciái, azaz az autonómia terjedelme. Mindemellett az uniós alapszerződések a felsőoktatási intézmények működésének szabályozását szinte teljes mértékben nemzeti hatáskörben hagyják, e területen kizárólag ajánlások és irányelvek megfogalmazására szorítkozva (vö. *Uniós tevékenységek a felsőoktatás területén*). Ezért ebben a közegben a hasonlóságok és eltérések egyaránt adnak információt a kodifikációs kultúráról, a problémákról és azok kezeléséről, a jó és rossz gyakorlatokról. Ehhez vizsgálati terepül a jogirodalomban kevésbé feldolgozott és a felsőoktatási intézmények profiljában is csak mostanában hangsúlyosabbá váló élethosszig tartó tanulás szolgál a tanulmányban.

Fleck Zoltán A jogászképzés módszertani dilemmái című írásában nemzetközi kitekintéssel elemzi a pedagógia eszköztára megjelenésének alapvető hiányát, szükségességét és az előrelépés lehetőségeit. Ugyanis bár az egyik legrégebbi felsőoktatási képzési terület a jogtudományé, ezért oktatásának módszertana komoly hagyományokkal bír, kiforrottnak mondható, szem előtt kell tartanunk azt is, hogy a humboldti egyetemi mintára szervezett, egykoron igen sikeresnek és eredményesnek mondható, szilárd alapot jelentő metodikák legalább annyira jelentenek kötöttséget is. Ez pedig annak a veszélyét hordozza magában, hogy az oktatás kevésbé rugalmasan alkalmazkodik a változó környezethez. Erre megoldást kínálhat a neveléstudomány által preferált módszertan átvétele, ahhoz azonban, hogy az általánosságban bizonyított technikák az egyes képzési területeken is adekvát módon hasznosíthatók legyenek, szükséges azok adott diszciplína sajátosságaihoz és igényeihez (az oktatók és a hallgatók elvárásaihoz) adaptálása. Ennek feltétele azonban nem csupán a neveléstudomány részéről fennálló átadási nyitottság, hanem az adott diszciplína részéről megmutatkozó fogadókészség is.

A jog és pedagógia találkozásának harmadik terepe, amikor a pedagógusképzésben kerül sor valamiféle jogi ismeretátadásra. Ez a feladat a jogászképzésben bemutatotthoz hasonló kihívás elé állítja a felsőoktatást. Mivel közben nem csupán a hallgatók és az intézmények részéről merül fel a képzés igénye, azt a jogszabály is előírja, azonban ahhoz már megfelelő terepet (vö. kreditarány) nem biztosít. *Rónay Zoltán Jog és pedagógia találkozása. A jog oktatásának helye és célszerűsége a pedagógusképzésben* című tanulmánya ugyancsak nemzetközi kitekintéssel arra keresi a választ, hogy hogyan és mit érdemes ilyen körülmények között oktatni, egyúttal egy lehetséges megoldást is kínál, bemutatva saját fejlesztésű kurzusának főbb tematikai és módszertani jellemzőit.